Somogy Megyei Múzeum
NA-858
Néprajzi adattár

Somogy Megyei Múzeum
NA-858
Néprajzi adattár

GYŰJTŐ: SZELEI BALÁZSNÉ

GYŰJTÉS IDEJE: 1973.

TART.: - SOMOGY MEGYEI CIFRA TŰZFALLYUKAK I.

- „PUSZTAI ÉLET, KESERVES ÉLET" PÁLYÁZAT II.

I. 12 lap, II. 37 lap, 3 fotó

FÖLDRAJZI MUTATÓ: SZÁNTÓD-SOMOS

SZAKMUTATÓ: X/1

PAPÍRIPARI VÁLLALAT
KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROZÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 2329-es TÉTELE ALÓL

I. 145/37
F 317-16

2329

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM KAPOSV...

Somogymegyei Cifra
Fűzfalyukak
Szalai Balázsné

Szántód-somos Hársfa u 5/a

12 lap

I.

Fogy. ár: Ft 0,90

Somogymegyei Cifra Fűzfaltyukok.

Szelei Bolársné
gyűjtése

Szántód-Somos Hársfa u. 5 sz.

Somogyi cifra fűrfallyukak.

Az ország legtöbb megyéjét bejártam, de sehol sem láttam ennyi cifra fűrfallyukat mint Somogy megyében.

Az egyre gyorsabban civilizálódó falukba is, egymásután tűnnek el ezek a cifra fűrfalas házak. ha már az újházak, sátortetővel épülnek és az utcairész átalakításával, rohamosan tűnnek el ezek a régi, szép, építészeti népiemlékek.

Úgy gondoltam, hogy néhányat megrajzolok a megörökítés érdekében.

A házak falán az ablakok, majdnem mind egyforma, de fűrfallyukat, illetve annak díszítését, nagyon keresni kell, hogy két egyformát találjunk egy faluba.

Mintha, hajdanába ezen versengtek volna az újház építtetők, hogy másnak olyan nelegyen a faluba.

A régi népdalokat, hála Bartók, Kodály és a többi népdalgyűjtő, valamint a sok ezzel vonatkozó kompániának, sikerült újra éleszteni és feltámasztani a népek szívébe szeretettel visszahozni, de a régi népi építészeti motívumokat tíz-húsz év múlva elmossa teljesen a sablonosság, a sima modern egyszerűség.

Ez a százhúsz rajz csak legyen kezdet is mentsük meg fotókkal, ügyesebb rajzolókkal a legszebbeket, míg nemkéső. -

Úgygondolom, hogy ezeket mind egyszerű kérgeskezű munkásemberek álmodták meg és formálták valóságba. -

Üdvözlettel és tisztelettel:

Szelei Balázsné
népnajzkutató
Szántód-Somos Hársfa u 5 sz.

1973 V. 22.

Somogy megye

Kettes füzfalgyuk az 1800 as évekből, malter díszítéssel

Kingitkoztó ablakos füzfalgyuk

Sima homlokzat hármas füzfalgyukkal

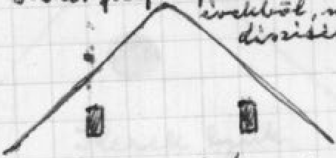

Két nyílással

Ablaküveges

Koborádísszel

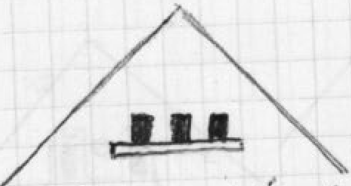

Három nyílással

Egy nagyobb méretű

Csúcsíves

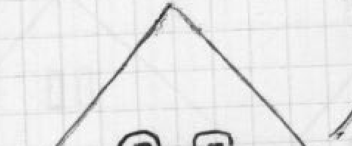

Malter díszítésekkel

Tégladiszitéssel

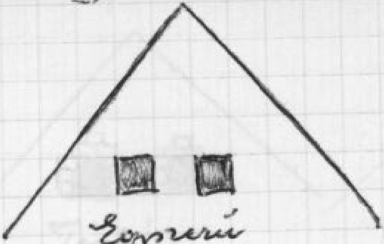

Egyszerű

Kettes-kettes

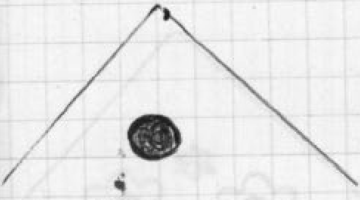

Kerek lyuk

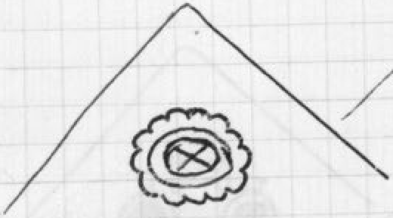

üveges

Malteros

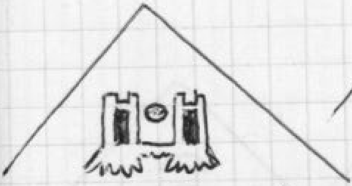

Malterdiszités
névvel évszámmal

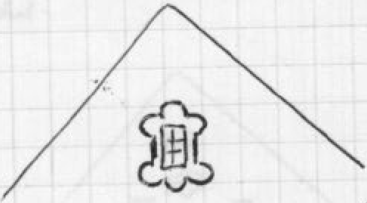

Ablaküveges

Malterdiszités

Évszámozással

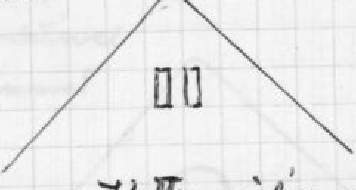

Kettes nyílás

Ablakos

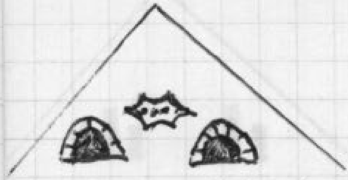

Tégladíszítéssel évszámokkal

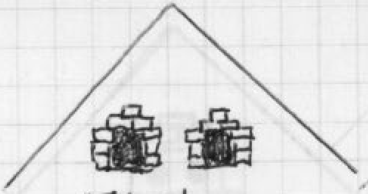

Téglás

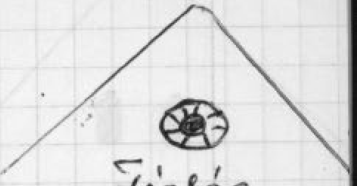

Téglás

Malteros évszámokkal

Malteros évszámokkal

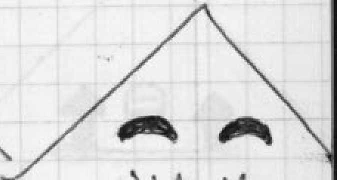

új fajta

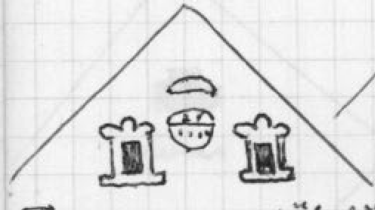

Tulajdonos kezdőbetűivel és építési évszámmal

Szintén

Téglás évszámokkal

Zsalus

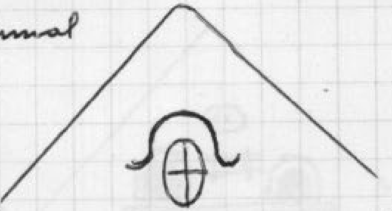

üveges

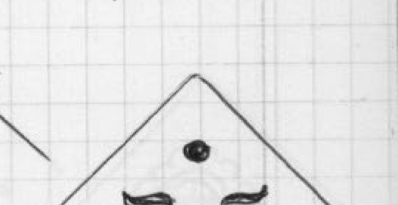

új fajta

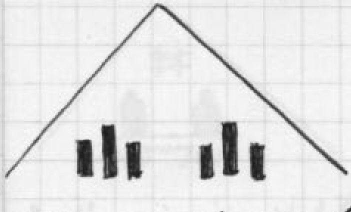

Három - bármas

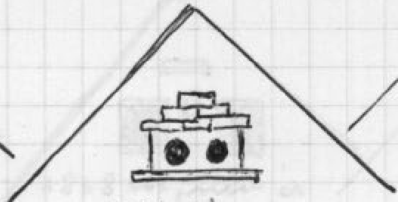

Téglás

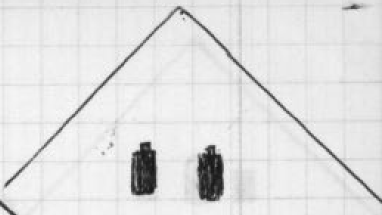

üres

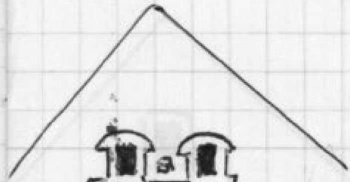

malteros névvel

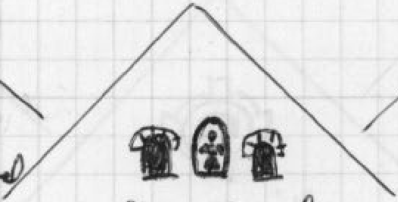

Szobordísszel

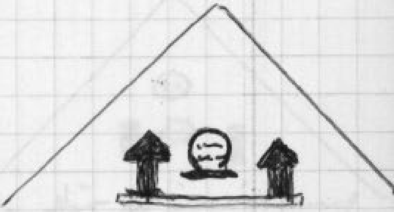

Névvel évszámmal

üres

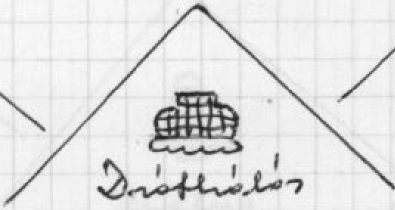

Drótfűrós

Név évszám és csillagmintával

malteros név és évszámmal

Szintén név és évszámmal

Ablakos

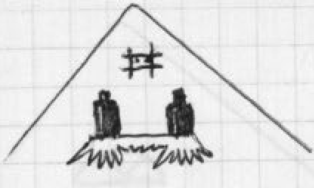

Malteros évszámokkal

1868 tól, név és évszámmal, csillag díszítéssel

Szobordísszel

Üres

Malter díszítés

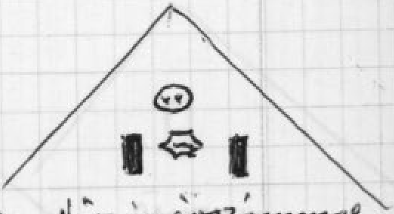

Név és évszámmal

Modern

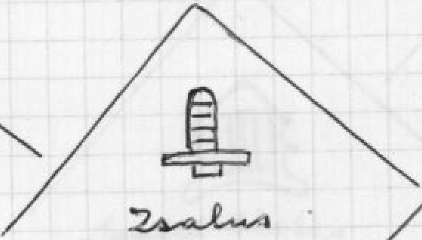

Zsalus

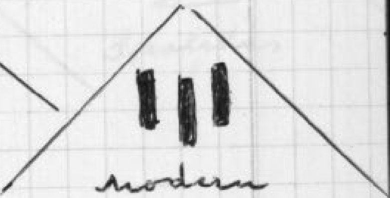

modern

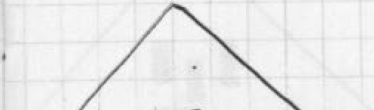

Egyszerű

Lécbetétes

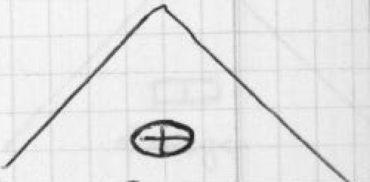

Üveges

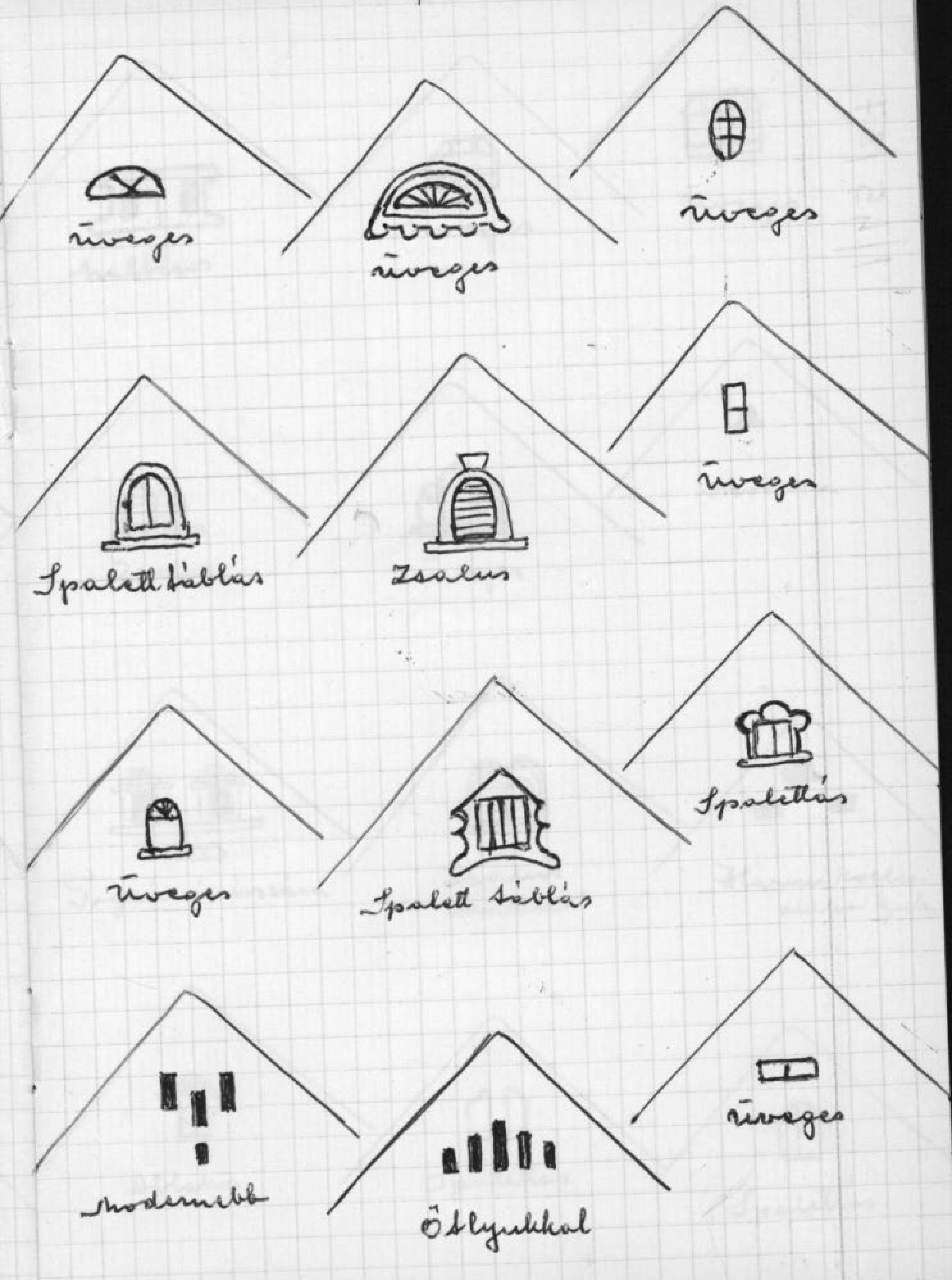
üveges
üveges
üveges
Spalett táblás
Zsalus
üveges
üveges
Spalett táblás
Spalettás
modernebb
Ötlyukkal
üveges

Malteros

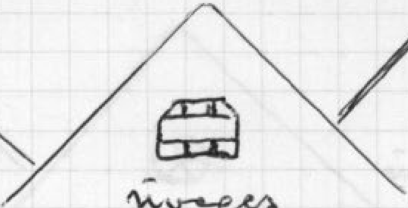

üveges

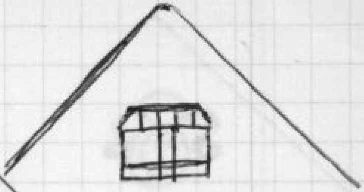

üveges

Zsalus

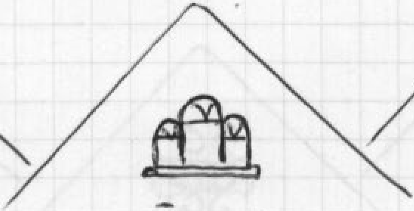

üveges

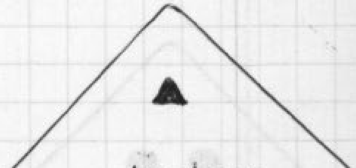

Modern

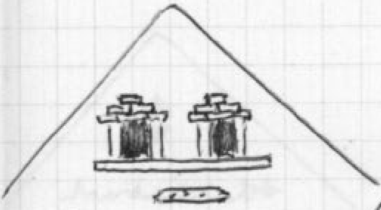

Tégelás és évszám

Zsalus
maltéros

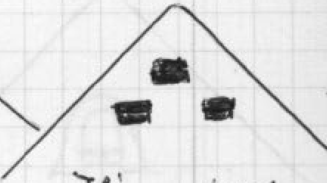

Három kocka
alatta lyuk

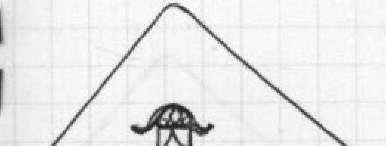

Ablakos

Spalettás

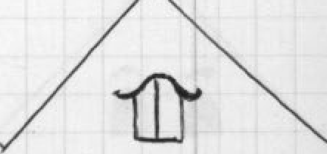

Spalettás

Spalettás

üveges

üveges, cifra díszítéssel

Lécbetétes

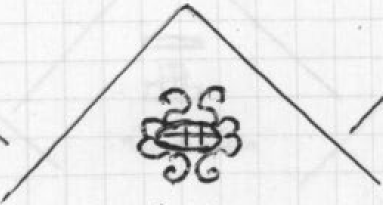

Ablakos

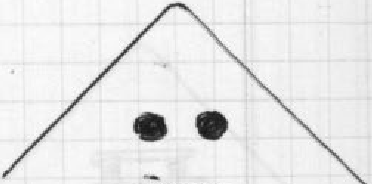

üres

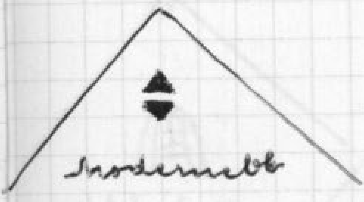

Modernebb

Malteros

Ablakos

Ablakos

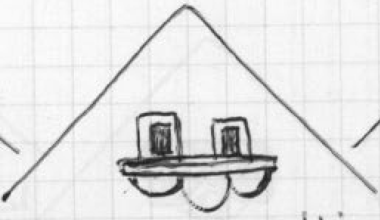

Malter díszítés

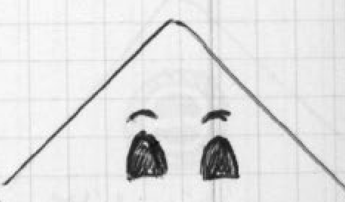

Csúcsíves

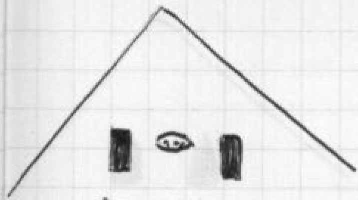

Évszámmal

Malterdísz

Lécbetétes

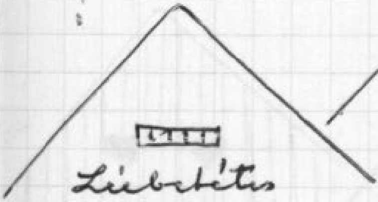

Lécbetétes

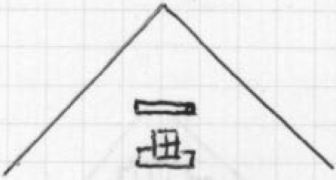

Üveges

Malteros

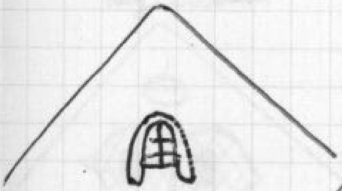

Ablakos

Egyszerű

Három nyílással

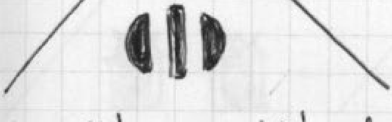

Három nyílással

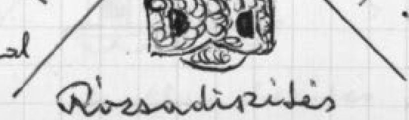

Rózsadíszítés

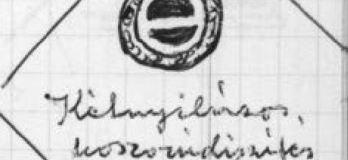

Kétnyílásos,
koszorúdíszítés

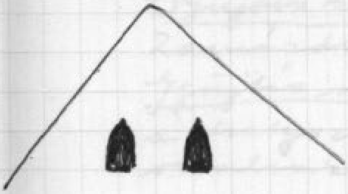
Csúcsíves

Borosüvegalakú nyílással

Csúcsíves évszámmal

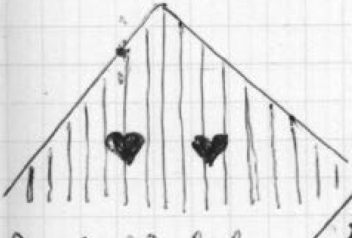
Deszkafűrészfal szívalakú nyílással

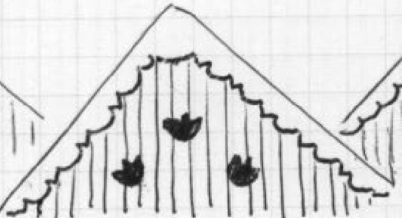
Deszkafűrészfal tulipán nyílással

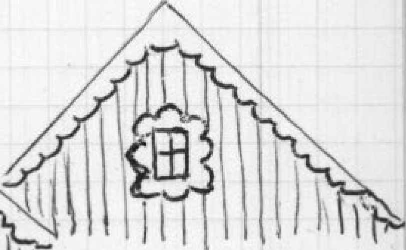
Ablakos

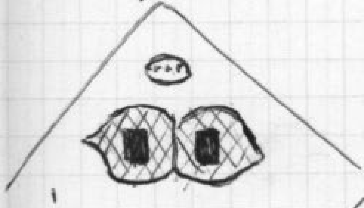
Évszámmal és nyomott díszítéssel

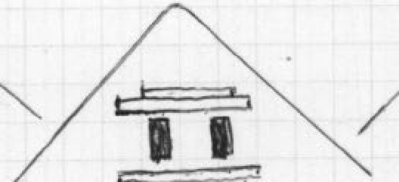
Tégla és malter díszítéssel

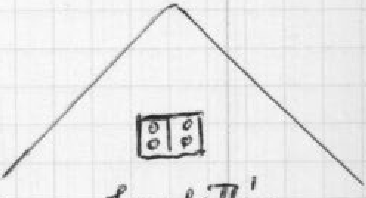
Spalettás

Malter díszítés évszámokkal

Malter díszítés évszámokkal

Gyűjtés színhelyei: Szántód, Kőröshegy, Zamárdi, Siófok és Kaposvár környéke.
Gyűjtés módja: megfigyelés és ott a helyszínen lerajzoltam, vagy odahaza emlékezetből.

Szántód-Somos 1973 V. 24.

1/45/38

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM ...
F 320-40

2329

Pusztai élet, könnyes élet!

Pályázat 1973.

Szelei Balázsné Szántód-Somos

Hársfa u. 5 sz.

Somogy megye

37 lap

2 db fotó

Baladó psz.

Lopoly psz.

II.

Ilózó Jánosné, mint Ropoly pusztai cselédasszony. (bekötött fejjel)

(~~Pályázat.~~)

Pusztai élet, keserves élet!

(~~Somogy megyei cifra fürtfaltjukak~~)

Özv. Kóró Jánosné 66 éves Szántódi lakos, volt pusztai cselédasszony elbeszélései alapján összegyűjtötte: Szelei Balázsné néprajzkutató, Szántód, 1973.

Az 1973. évben meghirdetett Néprajzi és Nyelvjárási pályázatra.

„Naggyon szögin cselédembörök vótunk!
Igy kezdte beszédit, özv. Kóró Jánosné
sz. Vas Mária 66 éves r.kat. hajlottderekú
beteges asszony, aki Lönncsönböl
nemrégin költözött Szántódra.
Az én apám akkó, 1914 ben Kaposinál
szolgált. Az uraság, Kaposy méltósá-
gos úr volt, de már nememlékszöm
alispány-e, föispány-e vót?
Akkor tört ki a 14 es, elsővilág-
háború. Szögin apámat hamaro-
san behívták és kivitték a frontra.
Ottmaradt az én szögin édös-
anyám magára, a négy kicsi gye-
rökkel. Anyám, naggyon gyönge
vézna, betegös asszonyka volt.
Az uraság az ilyenyöket nemtürte
mög tovább a pusztán, hanem
kiűzte mind az uradalomból, aki
férfi munkát végezni, röggel hattul,
este hatig nembírt kiálni.
Anyám hátára kötötte a legkisebb
gyerököt, minköt hárman mög, bele

kapaszkodtunk a szoknyájába, még egymáskezitfogva, az' mentünk máshova helet keresni...

Apám három hónap mulva möghat az iszoki fronton...

Akkor tudta mög anyám, a Zoltán uraságnál, sok lakás mögürült, mert a férfiakat hogy evitték, a fiatalasszonyok, nem maradtak a pusztán. Akinek vót aptya, vagy annyja, hazaköltözött a háború idejére. Igy aztán, sok lakás üresen maradt, és az uraság, a jószivü Zoltán József úr, mögengedte, hogy kevés árendáér ottlakhassanak akiket elüztek és lakásnélkül maradtak.

Ami kis jószágunk volt, édesanyám eladta, de az uraság, kijelöntötte, hogy egy tehenet, egy anyadisznót, a leszármazottjaival eggyétig kiöhet hajtani az ő legge-löjére ingyen! Ennyire jó volt, hogy még ezt is mögengedte.

Igy nemköllött mindönt elpazérolni. Anyám onnajt eljárogatott dolgozni, napszámba, mög mosni

vasalni, takarítani, amit bírt.
Az önnivalónk mégiscsak mögvót.
Ila dolgozni mönt, elvütt münket előbb a nagyapáméikhoz, mert azok is abba az uradalomba szógátak, csak messzebb laktak tőlünk, mert a nagyapám vincellér volt. Vót nekik egy idős lányuk, aki velük lakott, együtt dolgoztak.
Ez a nagynéném, azért maradt öreglán, mert vót neki egy szép vőlegénye, aki valami oknál fogva hősztelen möghalt.
Jába kérték aztán, nem mönt férhöl senkihöl.
Ő sok dologra mögtanított. Sokat veszödött velünk. Algya mög az Isten haló porába is.
Hatvanhárom éves korába hat mög.

Mikor anyám elözvegyült, ö is, hazaköltözött az anyjáékhoz. Ott már otthon lakott anyámnak két testvérje, egyik a férjével, de azok, családtalanok voltak, meg egy öreglány nagynénim is. Hogy anyám is hazamönt velünk, a négy gyerökkel, lettünk összesen tizen otthun.

Én már kicsi koromba elszegödtem munkára, napszámér, igy segitettem anyámnak.

Mikor tizenhatéves löttem, elhivtak az uraság szöllöjibe ganajt hordani.

Egyhónapra adtak, másfél mázsa rozsot. Ezért korán reggeltöl-késö estig hordani köllött szét a földre szásglán a ganéjt. Ez ollan deszkásglán a ganéjt. Ez ollan deszka alkotmány volt, aminek elül is hátul is volt két-két rúdja.

Rápakoltuk vellával a ganéjt, amit kocsival odahordtak és elül is mögfogta egy lány, még hátul is egy és igy vittük oda ahová köllött.

Rossz ruhába vittük szinyátuk, mert a venyigére letépkedte rólunk a ruhát, még piszkos is lett.

Volt egy faház, ahol átöltöztünk, munka előtt, munka után.

Egyszer igyön siettem haza estefelé. Mondták a lányok; „Te Mari, nem öltözöl át?” Azt mondtam, hogy siettök is mi a faluszélen lakunk addig úgyse lát senki. Majd otthon átvetközödök.

Otthon anyám is ~~azt~~ mondja; „Te lány, miért nem öltöztél át? Tudod hogy azt üzenték, hogy eljön lánkérőbe az a legény, akit Katinéni a tikszedőasszony ajált.”

Bánom is én, ha így nemköllök neki dógozóruhába, akkor nekölljek neki sehogyse!

Ezze csak bennyitott az én kérőm. így elszégyüttem magam abba a gangyíg ruhába.

Ő egyedül jött, lóháton. Nemsokat kertült, elmondta jövetele célját szándékát.

Én azért gyorsan kimosdtem a kamrába is sietvel még-

mosakodtam is átöltöztem.
Anyám szögin naggyondba vót.
Azt mondták, hogy én mondjam
mög, hogy ëlmeggyek e hozzá vagy
nem? Én nemöráltam sömmit.
Akkor anyám kihívott a konyhába.
Kijött a naggyapám is. Azt mondta,
lányom ne sirsd el. Fiatal vagy
még, és ha te most férjhez mégy,
nem lesz aki kenyeret keres.
Igaz, hogy már Naca is keres,
de még csak tizenegy éves, keveset
kap. Nincs is még annyira után-
nad nőve, hogy már neköd
mönni köllgyön.
Én azt mondtam, csak könnyebb
lösz anyámnak, ha egy kosztossal
kevesebben öszünk. De azt is mög-
mondom a Janinak, hogy én, ha
szavamat kiadtam is, hogy elmöggyök
hozzá, akkor is mögváltoztatom, ha
az esküvőig valami hibát észre-
vöszök benne, vagy elvetnivaló
beszéde lösz! De erre nem került
sor, mert jó volt is szépen is
viselködött. Hát mögtanitta a

rōndōs beszédet, mert mindig az urakkal járt, mert parádéskocsis volt.
A mi falunkba nem volt leány-vásár, de egyszer voltam Patcán, vásárkor, ott láttam.
Nagy szép bekerített vásártere volt. Hát amint ott árultuk a jószágokat egyszercsak jönnek ám a lányok nagykiöltözve. Csupa csipke szalag a ruhájok, még a hajukba is. A nyakuk még tele gyöngysorral azt csakúgy sétógatták ott, csakúgy illegtek, billegtek, kellették magukat. A legények mög járkágattak velük szömbe. Nézegették űket. Így volt a szokásba. Nálunk ez nem volt. Hiskorpádon a legtöbb lány ajálásra mönt férhöl.
Volt egy asszony, vagy embör, aki elmönt a lányos házhoz is mög a legényes házhoz is, és addig dicsérgette őket egymásnak hogy milyen dolgos, takarékos, iparkodó, hogy mögegyeztek, hogy elmegy, vagy elmehet a lányt megkérni. Így jöttek ott létre a

házasságok. Az ajánlónak, vagy
dicsérőnek, mert így is szokták
mondani, mennyjárt érte fizetőig,
csak meghíjják érte őt is a lako-
dalomba.

Ha egy kérő elmönt egy lányt
mögkérni, a falubeliek, kíváncsian
figyelték, hogy mögegyeztek-e?
Amikor mönt haza a legény,
kérőtársával, kaputelején hol
leskelődtek is mögkérdezték,, mi,
széna e vagy szalma?
Ha azt mondta széna, az azt
jelöntötte, hogy elmögy hozzá a
lány, szörönesével jártak.
De ha azt felelték szalma, tudták,
hogy nemsikerült, kikosarazták.
Akkor azzal csúfolták őket, hogy
azért nemfogadták jól őket,
mert büdös a lábbelijök, beleléptek
valamibe, disznóganéjba.

titkosság[illegible]

Az esküvőnk mögvolt 1923 május 21én
Sok vendég volt nálunk is az esküvő
után, ami délelőtt volt a községházán
is mög a templomba is. Volt tíz
koszorúslányom a párjával, két
násznagy és két nyoszolóasszony.
Akkor még divatba volt, hogy a
lagziesnép a templomból kijövet
bement a kocsmába is ott is
táncoltak párat. Ivott mindönki
aztán elindultak haza.
Otthun mögebédeltünk, aztán
elbúcsúztattak a háztul is min-
denkitől is elvittek bennünket
kocsikkal a pusztára ahol az
uram szolgált.
Ott az ipam is, napam is, kint
állottak az ajtóba és úgy fogadtak.
Az első vőfély elmondta a beköszöntő
verset. Engem az ipam is, napam
is mögölelt, mögcsókolt.
Táncoltunk még néhányat de
közben este lett és beköllött ülni
a vacsorához. Sok vendég volt.
Fúvószenekar játszott. Másnap

Lakodalom

Viszik a síró menyasszonyt a szülői cselédháztól, a völgyinges cselédházhoz a másik pusztára.

röggel írt végét a lakodalom.
Kiskorpádon is az volt a szokás, hogy a meghívott vendégek előre elvitték a lagzisházhoz (előre) a tyúkokat, csirkéket, tojást, tejfölt, vajat, ki mit tudott. A lagziba pedig, éjfélkor a menyecsketán-coltatásnál is ajándékot, pénzt adtak. Éjfélkor előhozták egy vékát. Odaállt a vőlegény, égő gyertyával és egy tányérral. A menyecsketán-coltatók a pénzt a tányérba tették, az ajándékot a vékába: edényt is ruhafélét.
A fejemet a nyoszolóasszony kötötte be, egy kis selyem kendővel, amibe hátul egy kis rózsaszín selyem szalagot kötöttek. Az jelentette, hogy újasszony vagyok.
Én akkor voltam tizenhatéves…

shoz

Lakodalom után az urammal, különszobába laktunk, mert ő is külön kommenciós volt, azért járt nekünk mégegy szoba. csak télire laktunk mindannyian egy szobába, mert, hogy ne kölljön sokat fűteni.

Eleinte kedves is voltam én az anyósommal. Mert mindent velem dolgoztatott. A keresetőt még odaadtuk. Csak később, hogy elbetegösödtem is nem. birtam úgy a munkát, nem állhatott.

Az esküvő után, hogy a férjeméhöz költöztem, ott az volt a szokás, hogy aki keresőtt mindenki odaadta anyósomnak a keresetét. Az kezelte a pénzt. uramnak még volt négy öccse, két fiú és két lány. Napam a lányokkal sokat kivételözött. Engem nem állhatott. Jobbmódú lányt akart a fiának.

Mi Janival nagyon mégirtettük

egymást. Balaskópusztán voltunk cselédők. Ipam gyalogmunkás, Jóska a nagyobb gyerők igáskocsis, az uram még parádéskocsis volt. Az uraság igen részögös volt. Azt már korán reggel bekóltott vinni a faluba a korsmába inni. Mikor még együtt voltak, az uram gyakran mögnézött engöm, hogy nem e sírok? Nem e bántottak? mert ismerte az anyja rossz természetét. Velem dógoztatott minden nehéz munkát. Majd kihajtotta belőlem a szuflát. A jószágok etetése, kapálás, mindön rám várt.

Egyszer észrevöttem, hogy eldugdossa tőlünk a húst és a lányaival eteti mög délután mikor mi nem láttyuk.

Mindön vasárnap vágott két jó nagy csirkét. Főzött annyi népnek mert nyolcan öttünk. Amikor a levest szűrte, ebédelött

engöm mindig elküldött, hozzak frissvizet az ebédhöz.

Ebédnél mi nemfigyeltük, hogy kevesebb a comb vagy mellehúsa mint amennyinek kellett volna lenni. Míg én vizért jártam ő a hús javát, egy kis piros tálba, föltugta a konyha legfölső polcára a lebourogatott nagyfazekak alá. Délután a lányaival mögörvögtették dugva, titokba, mikor én a jószágokat etettem. Ilyen volt az én anyósom.

Az én anyám házánál ez nem volt, mert elárvulvan voltunk anyjifele osztotta szét az ennivalót. Nem kivételözött egy családjával sem.

Egyszer én mosogattam és pakoltam föl az edényeket a polcra. Akkor vöttem észre, hogy a mama, oda dugdosta a húst. Nem szóltam sömmit, mert azt gondoltam, majd estére előadja, ha vacsorázunk. Azt láttam, hogy a lányok bemönnek az anyjokkal, de engöm

nem hijtak urzsonmárni, hanem sok dógot paranesutak, hogy nekem időm benneni.

Este má nem volt hús a vacsorához. Apósom, firjem, én, meg a fiúk nem kaptak. Akkor vöttem ésre, hogy mögycsal. Nem szóltam az uramnak róla csak sirdogáltam.

Csak mikor már három-négy vasárnap is meggyőződtem róla, hogy így csinyál, elmondtam Janinak az urammak. Ő méregbe jött, mer mondtam neki, hogy nézze meg, hol van az eldugott hús.

Akkor Jani mögnézte is jó lepörölte az anyját. Mögmondta hogy ű hazanősült, de ha hazival így tösznek, nem tekintik igazi családtagnak, változtat a sorsunkon!

Akkor a mama sírt is könyörgött, hogy ne tögyük.

máskor a bort dugta el.
Akkor már mástanyára mentünk,
csak vasárnaponként látogattunk
haza.
A Balaskó pusztára anyósoméknál
Nagybajomiak, minden szombaton
szoktak bort vinni eladni egy
kocsin hordóba. Akkor még
a fináncok nem jártak úgy.
A pusztai asszonyok megvették
ki ennyi, ki annyi litert vasárnapra.
Anyósom is vett mindig.
Egyszer amint mi hazalátogattunk,
férjem megkérdezte az anyját,
van-e most e kis bora? Mert
úgy meginnánk egy keveset.
A mama azt mondta, hogy
most nincs. Nem volt pénze és
nem vett..
Az uram odasugta nékem,
csak öltözz át Mari, majd én
szétnézek egy kicsit. Mikor
mind kinnt voltak, mondja
aztán; „Gyere gyorsan, megtaláltam
a bort!"
Hát ott volt a spájzba eldugva.

a befőttes üvegek közé egy pintös üveggel. Jól möghúzta Jani is, én is, aztán visszatöltük.
Este a vacsorához mégis csak elővötte a mama. Hát látjá ám, hogy csak a fenekén lötyög az üvegnek egy kevés. El is szégyük, hogy eltagadta előlünk.

Máskor az uram egyik lánytestvérének volt a lakodalma. Minket hívtak mög násznagynak nyoszolóasszonynak.
Vonattal hazautaztunk a lakodalomra. Vittük az ajándékot is, de mivel másfaluból való voltam nem tudtam az ottani szokást, hogy egy tortát is köllött volna vinni. Ezt már nem mondták mög nekem előre. Csak amikor a menyasszonyt elvitték a vőlegényes házhoz Taszárra, a mama elénk állt és nem engedött el minket. Ő nem ment, de minket se engedött, meg a másik sógornőméket se. Taszáron már beültek a vacsorához a vendégek, de mi, nem

voltunk ott. Akkor jött értünk a vőfély kocsival, hogy jöjjünk már mert minket várnak. A mama azt mondta, csak menjön vissza, majd mögyünk, de biz csak nem engedött.

Akkor jött a vőlegény öccse. Az is zimánkodott, hogy mönjünk már, de ű csak nem engedött.

Jába kérdeztük hogy mér? Nem mondta mög.

Maj kilencóra tájon eljött a vőlegény apja is, hogy mondjuk mög, hogy mér töttünk velük csúfságot a falu és a vendégek előtt, hogy nem möntünk el?

Akkor, nagykeservesen kinyögte a mama, hogy azért, mert a Mari nem hozott tortát a lagziba!

Hát olyan mérgesek voltunk. A vőlegény apja nem mönt vissza nélkülünk. Féltiz elmult mire a lagzis házhoz értünk, de jába teritették nekünk már nemigen esett jól a falat a mama tette miatt.

Mibűl állt volna neki mögmondani, hogy ott mi a szokás? Mér csinyálta velünk ezt a csúfságot?

lakodalom

Mikor még nálunk laktunk, egy reggel nagyon rosszul lettem. Hány-ingerem volt, szédültem, majd-elestem. Fáztam is, borzongtam is.
A jószágokat, vagy harminc disznót malacot nekem kellett etetnem mindön nap, de nem bírtam fölálni. Apósom mondta; „mi van lányom? Nem jó vagy? Én mondtam hogy szédülök. Erre apósom azt mondta: „Vetközödj le, és fekügy le!"
A feleségének meg a lányainak azt mondta; „Ti pedig keljetök föl, és etessétek meg a jószágokat!"
Én lefeküdtem és sírtam.
Később bejött a papa megint és azt mondta; adtak e már neked önni? Mondtam, hogy nem.
Mit önnél lányom?
Talán egy kis forralt tejet.
Arra a mama azt mondta, azt nem lehet, mert minden edénye tele van, nem kezdi meg az én kedvemér.
Erre már az urammnak az öccse Jóska is nagy méregbe jött és azt mondta, ha nem kezdi még a beteg kedviér se, én mind behozom és a szobe födgyére borongatom!
Akkor aztán forralt a mama nekem

egy kis tejet. Az egyik lány, szelt bele könyeret is és odaadta nékem. De biz énnekem, belehullt a könnyem amig öttem. A mama mög csúfolódott. „Lám csak igaz, hogy dicsért epörnek nem köll nagyfazék!" Ezt arra mondta, hogy engöm rádicsértek a fiára is nem vagyok erőss, munkabíró, csak betegös. Pedig az csak akkor volt, mert akkorggyába lettem terhös az elsö gyerökömmel. Fiatal voltam, mit tudtam én még akkor, hogy ez igy szokott kezdetbe lönni.

A csősz falunkbeli volt, bejött mikor sirva öttem az ágyba. Azt mondta, rég nemláttalak Mari, gondútam mögnézdek nem e vagy beteg? Aztán, hogy látta elmönt az én anyáméknoz a faluba és elmondta, hogy od fekszök betegen önni se igen adnak, orvost se hijnak.

Anyám eljött és kocsival elvitt haza, öhozzá, míg jobban löttem.

Bizony az anyósom házánál, nagyon panaszos volt nekem a falat! Fölhányta, hogy sokat eszök. Nagyon sokat dolgoztattak, fiatal voltam, megéhültem is azért öttem eök sokat, mert napközbe nekem nem adott sömmit, csak a lányainak. Azok jóllaktak hússal, kolbásszal, szalonnával délután, de én csak kint dolgoztam és nem adott soha.

Egyszer amint bementem a jószágoknak etetnivalóér, ők ugyan nem vettek észre, hallom ám, hogy mondja a lányainak; „Láttátok az ëtte a papa meg a Mari, mennyit övött? Akár a ló!"

Én nem hallgattam tovább, csak kisírtam és sírtam és nem öttem.

Egyszer aztán az uram is, apósom is faggatni fogtak, hogy már nem ëszök már sírok mindig?

Akkor mögmondtam, hogy az én szegény özvegyasszony anyám házánál soha nem panaszolták föl, hogy mennyit öszök, pedig négy árvát nevelt föl ember nélkül. Itt mög a mama azt mondja, hogy annyit öszök én

meg a papa, mint a ló!

Nó erre aztán jól lepiszkítottak megint, hogy, hogy tehát ízlett?

Mikor már az uram is megsokalta, hogy hogy bánnak velem náluk, elköltöztünk egy másik helyre a saját kenyerünkre.

Eszterházy hercegnek 99 dominuma volt abban az időben, az 1930 as években. Mi annak egyikén Ropolypusztán laktunk. Ott volt az uram kocsis. Ott született három kisgyerekem is. Idegenekkel kellett megosztani, nemcsak a konyhahasználatot, de a szobát is. Több család lakott egy szobába. Néha elválasztottuk ágyainkat egy-egy lepedővel, de nem ért az semmit, mert csak így megláttak a jövő-menők, ha öltöztünk vagy vetkőztünk.

Az udvaron külön volt egy sütőkonyha kemencével, ahol beosztva majdnem mindennap sütött kenyeret valamelyik családasszony.

A kemencét használat után min-
dig kiköllött tisztogatni. A hamut
parazsat kihúzni, pemetülővel
kitörülgetni tisztára, hogy a következő
sütőasszonynak, ne köljön vele bajlódni.

Ha sürgős volt a kinti munka,
hogy a férfiak nemgyözték, akkor
az intéző úr minket is, az asszonyo-
kat is kihajtott dolgozni a földekre
kapálni, sarabolni napi húsz fillér
napszámért.

Egyszer mikor beteg volt a kicsim
és én sem jól éreztem magam,
fölsóhajtottam, hogy most nem megyek
ki, és kevés is a napi 20 fillér.
Akkori értéke k. b. 1 kgr. vött kenyér
ára vót.

Nó, lött erre nagy veszödelöm.
Berontott a szobába az intéző úr,
hogy igön ~~is~~ parancsoli, hogy
azonnal mönjek, mer ha nem,
az uram is pakulódhat, azt möhet!!.

Cudar rossz szeles idő volt...
Fölvöttem a bölcsőbül a kisgyerökö-
met és möntem ki az asszonyokkal
kapálni.

Nékőm bizony az étel se esett jól.
A kicsim mög csak sírt egésznap,

ott a földön ahová letöttem.
Levetöttem a fösö ruhámat is, és
betakargattam jól, de bizony csak
lerugódozta a nagy sírásba.
Nő, azután én is, a gyerők is
sokáig betegeskedtünk.. Sokat
mögjártam még így...
Hiába möntünk el máshová
cselédnek, másutt se volt jobb.
Mindenütt egyformán megkellött
szenvedni...
1943 ban elvitték az uramat a
háborúba, 1948 ban meghalt.
Én ottmaradtam, három gye-
rökkel. Még küserves[?]ebb lett a sor-
som. Éjjel mostam rájuk, sütöttem
könyeret, hogy legyen mit önniök,
nappal meg kapálni, dologni
jártam azért a kis napszámért.
Nagyon küserves volt a szögén
cselédemböröök sorsa, de váltor-
tatni nem tudtunk. Abból a kis
napszámból csak éppenhogy mög-
éltünk... Ha ottholtunk, gyött helöt-
tünk három annyi szögén.
Így azt, úgy bántak velünk, ahogy
akartak.
De én, még ma is csak azt mondom

nem az uraság volt a rossz, hanem a gazdaság vezető, intéző, még a kasznár, a botos ispány.

Az uraság egyszer egyszer gyütt el mögnézni az uradalmát. Akkornap nem kellett dolgozni. Ünneplőbe köllött öltözni és várni sorba állva. A gyerekek virággal. Ű aprópénzt meg cukorkát adott. Volt akivel elbeszélgetett egy-két szót. Aznap birkapaprikást főztek a népnek vacsorára, még bort is adtak melléje.

Én mindig szerettem volna ki-szabadulni a cselédségből de nem bírtam. Ott volt a betegös öregszülém, ott a három kisgyerök a testvérröm is legnagyobb csapáskép az uram möghalt.

Jószágot tartottam, amennyit löhetött. Gyalog jártam eladni Kaposba. Cepeködtem velük. Vittem a fejemen a nagy vékát, hogy mög-fájult a nyakam.

Nagyon sokára összebírtam spóroni-gatni egy kis tehénkére valót, dehát azzal is hogy jártam?

„Illés mindig mögtarti a maga nevenapját!"
csak figyeljön rá. Ez a régi közmondás igaz.
Illés július 20 án van. Vagy a napján, vagy előtte vagy utána-valónap, nagy-nagy égzengés, villámlás, égiháború szok lönni. Ezt 1930 ban nagyon közvetlen tapasztaltam én is. A Somogy megyei csibberki pusztán cselédeskedtünk akkó. Sok spórúgatás árán vöttünk egy tehénkét és örültünk neki, mert löhetött fejni a kis tejet a három kicsi gyeröknek. Akkor azon a nevezetös Illés napon kinn legeltek a tehenek, ahogy szoktak. Kilenc tehén, kilenc cselédemböré. A gulyás vigyázott rájuk. Délbe delelőre tértek. Egy csoportba voltak, mikor hörtelen, nagy égzengés, villámlás támadt, és a villám, odasujtott. Mind a kilencet agyonvágta! A pásztor is ott volt elesve, elszédülve mikor a högyrül valaki möglátta. és hírül hozta. Mikor odameréсклődtünk, ott feküdt a földön mind a kilenc tehén mögfeketödve és a nyelvük kilógott.

Volt amellik még mozgott, állt.
Kocsira rakták őket is elvitték
Kadarkútra eladni, de csak a
bőrük árát kaptuk mög értük.
A pásztor jobban lött, mert kisz
távolabb volt valamivel a józsá-
goktól, de sohasem lett igazi épeszű.
De az én három kicsi gyerököm
vok rítt, hogy fogd má a kisszéköt
és meny fejni tejecskét nekünk
mama!
De én is ríttam ám, hogy má-
nincs miből.
A szomszédok akiknek mögma-
radt a tehenük, mikor ezt mög-
hallották, ezt montak nékőm;
„mindön fejéskor hozd Mari a
pohárat, adok én a kis gyerökök-
nek, nem köll érte pénz!"
Jók voltak a cselédek egymáshoz.
Mögértették egymás bánatát nyomorú-
ságát, keservességét.

Az az eset is az Eszterházy herceg 99 dominiumának egyikén Ropóly pusztán történt k. b. 1932 ben. ott cselédesködtünk akkor.
Nekünk asszonyoknak is kiköllött vönni részünket a kinti munkából. Nekem is, a többi asszonyoknak is voltak kicsinyei. Azokat is magunkal vittük. Én mondtam Annának a szomszéd asszonyomnak, hogy hozzon ki fokhajmát kígyó ellen a földre, de ő nem hozott.
Én vittem mindig és oda a földre ahová a kisgyerökömet letöttem jó szétdörgülve egy egész fokhajmát is letöttem. Utána rá egy csanavászony darabot, arra a kispárnát, pelenkát, és a gyeröket.
Amint ott kapálgattunk az Annus gyeröke nagyon sírt. Ő elmönt, hogy mögszoptatni a kicsinyét. Amint fölölelte a földrül a gyeröket pólástul, egy nagy kígyót is fölölelt vele. Majd a földig nyúlott, olyan nagy volt.
Elsikoltotta magát. Mindannyian odafutottunk, hát a kígyó akkor surrant el onnajt.
Másszó- aztán ű is vitt magával

fokhajmát ha möntünk a határba a kis gyerökökke dógozni.
A kiggyó a tejszagú kissit, fölkeresi a földön, de ha fokhajmát iröz nem mer odamönni.
Anyus se mondta azontul, hogy ű nem babonáskodik.

Említettem is már hogy az Eszterházy herceg birtokán úgy voltak elkészitve a cseléd-lakások, hogy volt hozzájuk, egy sütőház is, ahol a csalidasszonyok a kenyerüket mögsüthették.
Azt kiadta az uraság parancsba, hogy aki mögsüti a kenyeret, a hamut, pörnyét húzza ki, hogy a következőnek azzal, neköljön bajlódni.
Az egyik asszony korán röggel sütött is sietött valahova, piacra e vagy dógozni már nemtudom, is a tüzes hamut kihúzta oda a kemönce elé a földre.
Nekém akkor már három gyerököm volt. A kis gyerökök egész nap játszadoztak, szaladgáltak, csak önni gyüttek be. Én kint

kapáltam a földön akkor is, és nem érkeztem rájuk vigyázni.

Egyszercsak a szomszéd gyerek szaladt ki a földre értem, hogy gyűjjek haza, mert a Juliska mögégött...

Hát amint szaladgáltak, kergetőztek, Juliska lányom beleszaladt a sütőház pörnyéjébe, ami még tele volt parázzsal.

Másfél éves volt akkor.

A kis mezítlába bokáig mögégött. A két nagyobb gyerek ijedtibe egy lavór hideg vízbe állította.

„Ollan hólagok löttek rajta, hogy csakúgy lebögött!"

Félév is beletellött még rábírt állani."

Sokáig hordtam a hátamon az orvoshó. Hét kilométerre naponta...

Az egyik öreg özvegyasszony szomszédom, összespórúgatott a kis pénzt, hogy ű is vösz tehénkét, mert az ű tehenit is agyonsujtotta a villám. Mögkért, hogy mönjek el vele Kaposzsba a vásárba, segéljek neki vásáni, mög hazahajtani... El is möntünk. Nézegetjük ott a teheneköt jobbra, balra, egy szép nagy kövér tehén igön megtetszött nekünk. Mögalkudtunk rája is mög is vöttük. Örültünk neki nagyon és hajtottuk hazafelé. Egyszercsak, föltünt nekünk, hogy a tehén, egyre vékonyabb lösz, egyre csak kisseb lösz. Mire hazaértünk, alig volt belőle valami, úgy összemönt, lesoványkodott. Hát becsapott minket az aki eladta, mert mi azt állitottuk, hogy kisborgyuja lösz, mög, hogy jótejelö, mint ahogy mondotta nekünk.
Otthon mondták az embörök, hogy úgy csaptak be vele minket hogy élesztöt adtak neki önni,

ami fölfujta nagyra, hogy kövér-
nek látszódjék.

Hát így csapták be a szegény
embört a vásáron is.

A kehös lónak pálinkát ad-
tak, hogy ne kehüljön míg
elkelt.

Csöndes vót a rúgós ló is,
ha pálinkát adtak neki a
a vásárba menés előtt.

Aztán meg ha elkelt, az embör
gyerökke kifüzette, jába is keresté
vóna, úgyse adták vóna vissza
a pénzét.

Szógáltunk Ropolyba, Csehberkibe,
Balaskópusztán és felsorolni is sok
volna. Hiába változtattuk a helyeket
nemvolt jobb seholsem. Dolgoztunk
mindannyian, még a kisgyerekök is.
Elszegődtek gyümölcsöt őrizni,
vadat riasztgatni; jószágot őrizni
is spórúgattunk a végtelenségig, hogy
valahogy kijussunk onnajt.

Végre annyi összegyűlt, hogy
Lőrinciba, Nagybajom mellett mögvöttünk
egy rossz kis házat, még hozzá közel
hat hold földet. Ócsón adták, mert

lakó volt benne és mi úgy gondoltuk, hogy maradunk még a pusztán míg rendbe tudjuk tönni annyira, hogy egészségös lögyön.
Vöttünk rá új ajtókat, ablakokat, tetözetet átrakattuk, ekközben évek multak el és a lakó nem mönt ki. Mire elkészült, lebombázták, illetve belövéseket kapott, újra kezdhettük az egészet elölrül.
1948 februárjába tudtunk végre belemönni, de akkor egyhónap multa ött möghalt az én uram.
A gyerökök már fölnöttek akkorra, de a gond, másformába gyött elö.
Az ëggyik lányom akit férjhözadtam betegös lött, a másiknak goromba részegös ura lött, aki ütötte, verte, úgyhogy a kisgyerökkel hazaköltözött.
A fiam házassága se sikerült olyannyira, hogy idegbeteggé vált.
Sokáig gyógyítattuk még valamennyire rendbe gyütt. Közbe beszütt a tëesz is. Féltünk töle nagyon, hogy mi lösz? A sok beadás, már tarthatatlanná vált részünkre, de az ismeretlen dologtul is féltünk.
Elhatároztuk, hogy ëmögyök a hat

hód födddel, a lányom mög elmögy Pestre dolgozni, takarítani, mosni, és segít egy kis pénzzel, hogy éhen ne haljunk.

Éjszaka, egy kis viharlámpával kisiertem el a lányomat a szomszéd falu széléig, hogy ne lássa mög senki hogy elmögy, mert akkor jártak aláíratni a tiesz belépési nyilatkozatot. Esett az eső, sár volt és sötét. A szomszéd falu szélénél mögöleltük mögcsókoltuk ëggymást. Én elindultam vissza, ő meg az ismeretlen, idegöny világba, munkát keresni...

Hullott a könnyünk mindkettőnknek mint a záporeső...

Három hét mulva hazalátogatott. Én már akkorra beléptem a tieszbe, a hat hód födddel, és akkorra már elcsendesült a falu is.

Az első évben olyan rosszul fizetött a tiesz, hogy még a malacnak való krumplit is mögböcsültük vasárnapi ebédnek.

Juliska hazajött, és hogy nem volt beírva a tieszbe, eltudott helyezkedni ill. szegődni az erdészetbe fát hordani. Így keresött egy kis pénzt is, hogy tudtunk létezni.

Következő tavasszal bemönt a föerdész úrhoz, hogy lögyön szives, adjon egy kis irtás födet, hogy egy kis kukoricát letalább tuggyunk a jószágoknak termelni.

A förerdész úr adott is, de ollan vót az a föld, hogy tellesen tele vót tuskókkal, gyökerekkel, golyakkal. Igirték, hogy jön a talinyce, és kiszánti, mögforgattya, de biz abból nem lött semmi, mert a talinyce bedöglött. Mögjavinyátatni, nemtudták.

Mi má a kukoricát ottlunn beáztattuk, egész nagy csirája volt, ültetni köllött.

Kimöntünk a földre és megpróbáltuk, úgy az avarba, szántatlan földbe, de csak a kapa högye mönt bele egy kicsit a sok gyökértül. Mi azon a kicsi lukon ledugdostuk a kukorica-szömeket. Igy egy holdnyit beültettünk. Mit tesz Isten, három nap mulva sorára zöldült, szépen és elhagyta a szántott földbe vetött kukoricákat. Töttünk közé tököt, babot is. Gyönyörű volt

minden, de akkor az erdei vadaktul köllött féltení. Akkor egy öregasszony azt a jótanácsot adta, hogy vágjuk körül, kerítés magasságba petróleumba mártott vászonyszírmával az egész földet, és kössünk rá sűrűn petróleumba mártott, vagy büdös olajba mártott rongydarabokat, akkor a vadak mögérzik a szagot, nem mönnek oda... úgy is töttünk. Termés érésekor estéinkint rossz gumicsizma darabokat égettem egy rossz vasedénybe, hogy a büdös füst, bejárja a földet. A többiekét jól levágták, de a miénkenek egy szem hijja sem volt.

A kukoricán akkora csövek löttek abba a jó levéltrágyás földbe, hogy csudájára jártak. A tököket, csak emböröök bírták föltenni a kocsira úgy megnöttek, bab meg, százszámra termett rajta. Ez a termés kisegített a nyomorunkból.

Juliska möghallotta, hogy nyáron a Balaton mellett jóllehet keresni üdülőkbe, vendéglátó helyeken. Eljött ide. Itt nagyon megszerették, mert jó dolgos és rendes viselkedésü volt. Tiszta és nem válogatós Bármit parancsoltak azonnal csinyáta.

Nyáronként, mögkereste a télire-valót. Annyira mögtetszött neki ez a vidék, hogy összerakott annyi pénzt, hogy lefizette ezt a házat és rábeszélt, hogy adjuk el otthonit, gyöjjünk el ide. Itt jobb a megélhetés.

Így kerültünk ide a beteg fiammal, Juliskával, még az unokával, aki most lakatosnak tanul.